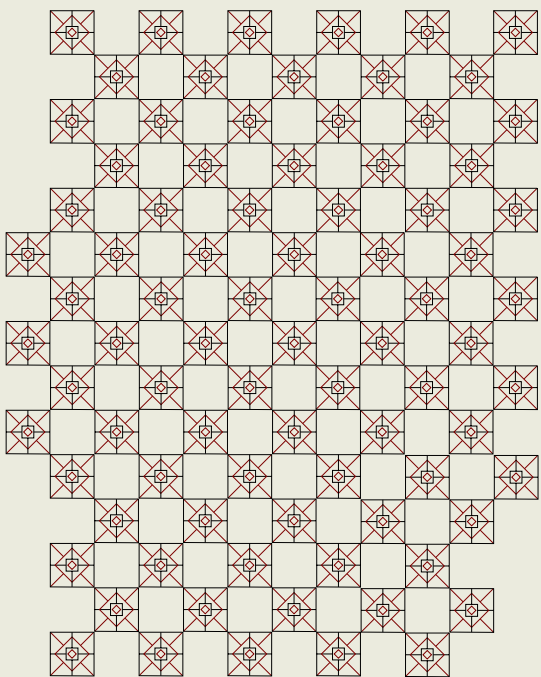
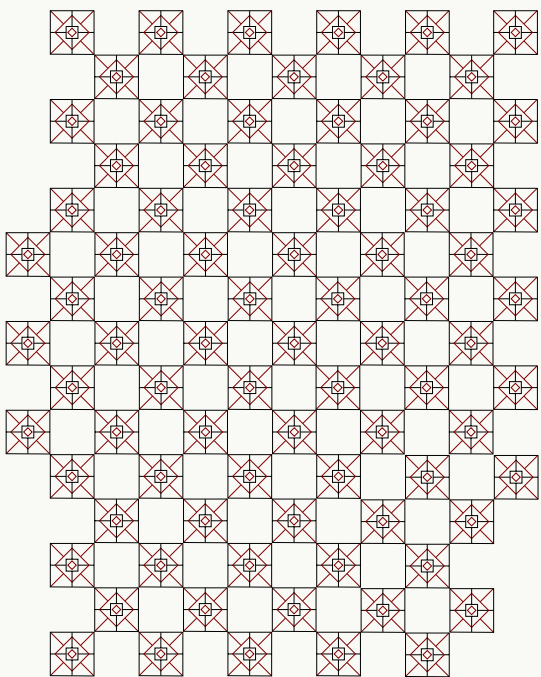

Retro **SPEKTIVE**

*Znanstvena revija za
zgodovinarstvo in
sorodna področja*

Retro **SPEKTIVE**

*Znanstvena revija za
zgodovino
pisje in
sorodna področja*

Glasilo Združenja za promocijo kulturne dediščine,
raziskav in novih tehnologij – Retrospektive

Mednarodni uredniški odbor: dr. Peter Mikša (SI) (odgovorni urednik),
dr. Kornelija Ajlec (SI) (glavna urednica),
dr. Maja Vehar (SI) (tehnična urednica),
Žiga Smolič (SI) (tehnični urednik),
dr. Bojan Balkovec (SI),
dr. Matija Zorn (SI),
dr. Petra Testen (SI),
dr. Božo Repe (SI),
dr. Yoshitome Kota (JP),
dr. Sanja Petrović Todosijević (SRB),
dr. Slobodan Marković (SRB),
dr. Ivan Laković (MNE).

Strokovna sodelavka: mag. Ana Marija Lamut (SI)

Za znanstveno vsebino tekstov in točnost podatkov odgovarjajo avtorji. Prav tako morajo poskrbeti za avtorske pravice za objavljeno slikovno in drugo gradivo, v kolikor je to potrebno. Ponatis člankov in slik je mogoč samo z dovoljenjem uredništva in navedbo vira. Redakcija tega zvezka je bila zaključena 15. oktobra 2024.

Prevodi: FuroCat d. o. o.
Lektura: Aleksandra Repe in Maja Vehar
Naslovnica: Tjaša Krivec
Oblikovanje in oprema: Jure Stušek
Prelom in tisk: PODOBA d.o.o.,
Celjska cesta 7, SI-3250 Rogaška Slatina
Naklada: 100 izvodov
Cena izvoda: 20 €
Letna naročnina: 30 €

Izdaja: Združenje za promocijo kulturne dediščine,
raziskav in novih tehnologij – Retrospektive
Slovenska cesta 9b, SI-1000 Ljubljana, Slovenija

info@retrospektive-journal.org
www.retrospektive-journal.org

ISSN: 2630-3426 (tiskana izdaja)
2670-4013 (spletna izdaja)

*Izdajo znanstvene revije Retrospektive sofinancira
Javna agencija za znanstvenoraziskovalno in inovacijsko dejavnost
Republike Slovenije (ARIS).*

Kazalo vsebine

<i>Razprave</i>	7
Drobci o vladah in ministrih v medvojni Jugoslaviji	9
<i>Bojan Balkovec</i>	
»Vzgojimo domovini trezen rod!«	37
<i>Žan Grm</i>	
Slovenska industrija – od ponosa do propada in razprodaje	63
<i>Aleksander Lorenčič</i>	
Analiza vpliva okupacije na osnovno šolstvo v Mariboru in okolici v času druge svetovne vojne na podlagi šolskih poročil	93
<i>Lana Onič</i>	

Razbit bron, obtolčen marmor:
kaj je ostalo od spomenikov Karađorđevićem v Sloveniji? 125

Ivan Smiljanić

Dve plati Alexisa de Tocquevilla 185

Jernej Štimac

Ocene 219

Alexa Stiller. Völkische Politik, Wallstein Verlag, Göttingen 2022 221

Božo Repe

Kontakti avtorjev 226

Retro **SPEKTIVE**

Razprave

7

Analiza vpliva okupacije na osnovno šolstvo v Mariboru in okolici v času druge svetovne vojne na podlagi šolskih poročil

Lana Onič

93

IZVLEČEK

Članek obravnava položaj 20. osnovnih šol v Mariboru in okolici v času nemške okupacije 1941–1945. Zraven okupacijskega obdobja članek deloma zajema tudi obdobje pred prihodom okupatorja in po njegovem odhodu. Na temelju analize šolskih poročil 20. osnovnih šol so v članku obravnavana šolska poslopja, šolski okoliši, šolski arhivi, šolske knjižnice, učitelji in učenci. Poleg tega so obravnavane tudi tehnične značilnosti šolskih poročil: dolžina, struktura in čas nastanka poročil, papir, pisava, žigi in dopisi. Namen članka je predstaviti tehnične značilnosti poročil in vpliv okupacije na osnovno šolstvo v Mariboru in njegovi okolici, ki zajema šolske okoliše, šolska poslopja, knjižnice, arhive, učitelje in učence v času nemške okupacije Maribora 1941–1945.

Ključne besede

šolstvo v Mariboru, okupacija Maribora, okupatorjevo šolstvo, ponemčenje, šolska poročila, učitelji, učenci, šola

ABSTRACT

The article examines the situation of 20 primary schools in Maribor and its surroundings during the German occupation from 1941 to 1945. In addition to the occupation period, the article also partially covers the period before the arrival of the occupiers and after their departure. Based on an analysis of the school reports from these 20 primary schools, the article discusses school buildings, school districts, school archives, school libraries, teachers, and students. Furthermore, it also addresses the technical characteristics of the school reports: their length, structure, time of creation, paper, handwriting, stamps, and correspondence. The purpose of the article is to present the technical characteristics of the reports and the impact of the occupation on primary education in Maribor and its surroundings, focusing on school districts, buildings, libraries, archives, teachers, and students during the German occupation of Maribor from 1941 to 1945.

Keywords

education in Maribor, occupation of Maribor, occupier's education system, germanisation, school reports, teachers, students, school

UVOD

Druga svetovna vojna se je na slovensko ozemlje razširila 6. aprila 1941, ko so sile osi napadle Jugoslavijo. Sledila je kratka vojna, v kateri so slednje uničile jugoslovansko vojsko in si njeno ozemlje razdelile kot vojni plen.¹ Slovensko ozemlje so si razdelili štirje okupatorji, in sicer nemški, italijanski, madžarski in hrvaški.² Slovensko Štajersko, ki je obravnavana v članku, si je prisvojila Nemčija.³ Članek proučuje mesto Maribor in njegovo bližnjo okolico. Metodološko temelji članek na pregledu relevantnih virov, ki obsegajo monografije, šolska poročila ter znanstvene članke, na temelju katerih je narejena natančna analiza in prikaz tehničnih značilnosti poročil, podatkov o dogajanju na šolah med okupacijo, o stanju učiteljskega kadra, učencev, dogajanja s poslopji in dogajanja v posameznih šolskih okoliših. Temeljni viri so šolske kronike iz obdobja okupacije 1941–1945 na Slovenskem. Članek temelji na analizi 20. šolskih poročil, izmed katerih deset poročil zajema središče mesta Maribor in deset, ki zajemajo okolico.

NEMŠKO OKUPACIJSKO ŠOLSTVO NA SLOVENSKEM ŠTAJERSKEM

K popolnemu ponemčenju okupirane slovenske Štajerske, kot so si ga zamišljali nacisti že v svojih načrtih pred zasedbo dežele, naj bi poleg prisilnega izгона večine slovenskega prebivalstva v največji meri pripomogla nemška šola.⁴ Nemški okupator je na slovenskem Štajerskem z namenom, da bi jo popolnoma ponemčil, ukinil vse slovenske šole in otroške vrtce.⁵

1 Dolinar, France M., et al. *Slovenski zgodovinski atlas*. Ljubljana: Nova revija, 2011, 163.

2 Ferenc, Tone. *Okupacijski sistemi med drugo svetovno vojno. 1, Razkosanje in aneksionizem*. Ljubljana: Oddelek za zgodovino Filozofske fakultete, 2006, 15–16.

3 Čepič, Zdenko, Borak, Neven in Jasna Fischer. *Slovenska novejša zgodovina: od programa Zedinjena Slovenija do mednarodnega priznanja Republike Slovenije: 1848–1992*. Ljubljana: Mladinska knjiga, 2005, 575.

4 Zakonjšek, Rado. *Štajerska 1941*. Ljubljana: Borec, 1980, 127.

5 Ferenc, Tone. *Nacistična raznarodovalna politika v Sloveniji 1941–1945*. Maribor: Založba Obzorja Maribor, 1968, 789.

»Zvezno vodstvo Štajerske domovinske zveze je spomladi 1941 postavilo štiri osnovna načela za šolstvo na slovenskem Štajerskem:

1. v deželi bodo same nemške šole, v katerih bodo poučevali samo v nemščini,
2. ne bo niti dvojezičnega pouka niti manjšinskih šol,
3. delo šole in organizacije "Deutsche Jugend" bosta povezana in postavljena na skupne temelje,
4. šola bo pomenila središče vsega ponemčevalnega dela.«⁶

Okupator je za otroke uvedel samo nemško šolstvo, čeprav je nemško razumelo samo 0,6 % otrok.⁷ Prvi učenci na nemški šoli v Mariboru so pouk začeli obiskovati 5. maja v prostorih nekdanje II. meščanske šole na današnji Žolgarjevi ulici na Taboru. Kakšen pomen je imel začetek pouka v nemškem jeziku za naciste, kaže dejstvo, da so se otvoritve šole udeležili skoraj vsi vidnejši nacistični funkcionarji v Mariboru.

ANALIZA TEHNIČNIH ZNAČILNOSTI ŠOLSKIH POROČIL

Za analizo tehničnih značilnosti šolskih poročil so bile obravnavane zunanje značilnosti poročil. Za potrebe raziskovanja in proučevanja so bili najprej oblikovani kriteriji in kategorije. Za tehnično analizo poročil so bile uporabljene naslednje kategorije: dolžina, naslovi in čas nastanka poročil ter prejema poročil v šolski muzej, pisava, žigi, struktura poročil, podpisi, dopisi.

⁶ Ferenc, *Nacistična*, 790.

⁷ Prav tam, 795–796.

Dolžina šolskih poročil

Dolžine poročil se zelo razlikujejo med seboj, saj obsegajo od dve do 16 strani.⁸ Na dolžino poročil je vplivala količina podatkov, ki jih posamezna kronika zajema. Na dolžino poročil pa je vplivala tudi gostobesednost avtorjev besedil in količina dogajanja v posameznem šolskem okolju in na šoli, prav tako so daljša poročila razdeljena na več dokumentov.⁹ Poročila so v večini napisana v telegrafskem slogu, vendar kljub temu prinašajo potrebne podatke, le redka so napisana v pripovednem slogu.

št. strani	2	3	4	5	6	7	13	16
št. šol	1	7	4	1	3	2	1	1

Preglednica 1: Prikaz obsega šolskih poročil

V preglednici so ponazorjeni podatki o obsegu poročil posameznih šol. V skupno dolžino poročil so vključeni tudi dopisi in dopolnila. Največ poročil obsega tri strani, kot je razvidno iz tabele. Večina poročil obsega manj kot deset strani, saj v skupino pod deset stranmi spada kar 18 poročil od 20, kar je skupaj 90 % poročil.

Papir

Podlaga, na katero so zapisane vse kronike, je papir. V kategoriji papir sem se osredotočila na strukturo papirja, torej ali gre za črtast, karirast ali brezčrtni papir, barvo papirja v posameznih poročilih in kakovost papirja. Papir v vseh kronikah je brezčrten. Med poročili prevladujeta bež in bela barva papirja, le poročilo Državne ljudske šole v Kamnici je natisnjeno na roza papir.¹⁰ Razlike v papirju so opazne tudi v njegovi kakovosti, v nekat-

8 Slovenski šolski muzej (SŠM), Dokumentacijska zbirka, Mapa šole Državna III. Dekliška ljudska šola v Mariboru.

9 SŠM, Dokumentacijska zbirka Mapa šole Državna III. deklška ljudska šola v Mariboru; Državna I. deška šola.

10 SŠM, Dokumentacijska zbirka Mapa šole Državna ljudska šola v Kamnici.

rih primerih je namreč papir tako tanek, da se skozenj vidi besedilo z druge strani.

Pisava

Pri kategoriji pisave sem obravnavala naslednji dve podkategoriji: vrsta pisave in barva črnila. Glede na vrsto pisave sem razločila med tipkopisi in rokopisi. 15 poročil je natipkanih, tri so napisana ročno in tri so napisana mešano, kar pomeni, da je določen del napisan ročno in določen del natipkan.¹¹ Berljivost ročno napisanih poročil je dobra. Pri tipkopisih ponekod manjkajo strešice na šumnikih, ponekod so jih zato dopisali ročno ali pa so jih izpustili.¹² Vsa poročila so natipkana v črni barvi oz. v njenih odtenkih, saj je bilo črnilo v večini primerov že načeto. Vsa poročila, ki so ročno napisana, so zapisana s črnim črnilom.¹³ Pri več poročilih se pojavlja ročno podčrtovanje določenih podatkov, vendar ne moremo vedeti, če je podčrtovanje kasnejšega nastanka.¹⁴

Žigi

Pri analizi žigov v poročilih sem uporabila naslednje kategorije: število žigov v poročilih, vrste žigov glede na ustanovo, ki ji pripadajo, in prav tako barvo, obliko in lokacijo žigov v samem poročilu.

št. žigov	2	3	4	5	6	8	13
št. šol	9	5	2	1	1	1	1

Preglednica 2: Število žigov v poročilih

-
- 11 SŠM, Dokumentacijska zbirka, Mapa šole Državna III. dekleška ljudska šola v Mariboru; Državna I. deška šola, Državna osnovna ljudska šola v Radvanju.
 - 12 SŠM, Dokumentacijska zbirka, Mapa šole Državna ljudska šola v Kamnici.
 - 13 SŠM, Dokumentacijska zbirka, Mape šole Državna ljudska šola v Krčevini; Državna II. deška ljudska šola; Državna ljudska šola v Križu nad Mariborom.
 - 14 SŠM, Dokumentacijska zbirka, Mapa šole Državna ljudska šola v Krčevini; Državna III. deška ljudska šola; IV. deška osnovna šola.

V preglednici je prikazano število žigov v poročilih. V skupno število žigov so vključeni tudi žigi, ki so na dopisih in dopolnilih. Največje število žigov, ki ga vsebuje poročilo, je kar 13 žigov.¹⁵ Največ poročil ima po dva žiga, saj ima kar devet poročil od 20. dva žiga. V poročilih je mogoče zaslediti naslednje žige: žige posameznih šol, žig šolskega muzeja in žig okrajnega ljudskega odbora Maribor – mesto – oddelek za prosveto. Glede na barvo žigov so bili v poročilih zastopani zeleni, vijolični in črni žigi. Zelene barve je v poročilih žig šolskega muzeja, v večini poročil je šolski okrogel žig vijolične barve, šolski okrogel žig je le v primeru štirih šol črne barve.¹⁶ V dveh poročilih šol pa je črni šolski žig pravokotne oblike.¹⁷

Slika 1:
Pravokotni žig šolskega muzeja

Slika 2:
Pravokotni žig šole

Slika 3:
Okrogli žig šole¹⁸

Žige sem na temelju oblik razdelila v dve skupini, in sicer v žige, ki so okrogle oblike, in žige, ki so pravokotne oblike. V vseh poročilih je žig šolskega muzeja pravokotne oblike. Žigi šole se pojavljajo v dveh oblikah, in sicer v okrogli in pravokotni obliki, v večini poročil se pojavljata oba hkrati, pri desetih šolah pa se pojavi samo okrogel žig.¹⁹ Žig okrajnega ljudskega

15 SŠM, Dokumentacijska zbirka, Mapa šole Državna III. dekliška ljudska šola v Mariboru.

16 SŠM, Dokumentacijska zbirka, Mapa šole Državna III. dekliška ljudska šola v Mariboru; Državna I. deška šola; Državna IV. dekliška ljudska šola; Državna II. deška ljudska šola.

17 SŠM, Dokumentacijska zbirka, Mapa šole Državna III. dekliška ljudska šola v Mariboru; Državna I. deška šola.

18 SŠM, Dokumentacijska zbirka, Mapa šole Moška vadbica državnega učiteljišča.

19 SŠM, Dokumentacijska zbirka, Mapa šole I. državna dekliška ljudska šola v Mariboru; Državna III. deška ljudska šola; Državna II. dekliška šola; IV. državna deška osnovna šola; Državna II. deška ljudska šola; Državna ljudska šola v Brezju; Državna ljudska šola v Kamnici; Zasebna dekliška ljudska šola pri Sv. Petru Malečnik; Državna ljudska šola Maribor–Pobrežje; Državna ljudska šola v Sv. Miklavžu na Dravskem polju.

odbora Maribor – mesto – oddelek za prosveto je okrogle oblike in se pojavi v zgolj dveh poročilih.²⁰

OBLIKOVNA STRUKTURA POROČIL

Poročila se najpogosteje začnejo z nazivom šole, velikokrat je v naziv vključena tudi identifikacijska številka šole. Na levi strani je navedena zadeva »Podatki o šoli za časa domovinske vojne«,²¹ zadeva pri Moški vадnici državnega učiteljišča se glasi »Podatki o šolah za časa vojne 1941–1945«. ²² Zadevi poročila sledi pripis »Za Slovenski šolski muzej«²³, le pri OŠ Krčevina je naslovljeno »Za ministrstvo za prosveto«, ²⁴ pri OŠ Tone Tomšič pa je naslovljeno na Okrajni ljudski odbor.²⁵

Jedro poročil je strukturno v veliki meri oblikovano zelo podobno, saj so avtorji pri pisanju poročil sledili smernicam, ki jih je oblikovalo ministrstvo za prosveto. Jedra pogosto vsebujejo podatke o šoli tik pred vojno.²⁶ Sledi poglavje o dogajanju s šolo pod okupacijo in se zaključi s podatki o dogajanju s šolo po vojni. Poročila se najpogosteje končajo s pozdravom »Smrt

20 SŠM, Dokumentacijska zbirka, Mapa šole Državna III. dekljiška ljudska šola v Mariboru; Državna I. deška šola.

21 SŠM, Dokumentacijska zbirka, Mapa šole I. državna dekljiška ljudska šola v Mariboru; Državna ljudska šola v Krčevini; Državna III. deška ljudska šola; Državna II. dekljiška šola; IV. državna deška osnovna šola; Državna IV. dekljiška ljudska šola; Državna ljudska šola v Brezju; Državna ljudska šola v Križu nad Mariborom; Državna ljudska šola v Kamnici; Državna ljudska šola v Limbušu; Državna osnovna ljudska šola Maribor–Pekre; Državna ljudska šola Maribor–Pobrežje; Državna osnovna ljudska šola v Radvanju; Državna osnovna ljudska šola v Razvanju; Državna ljudska šola v Sv. Miklavžu na Dravskem polju.

22 SŠM, Dokumentacijska zbirka, Mapa šole Moška vадnica državnega učiteljišča.

23 SŠM, Dokumentacijska zbirka, Mapa šole I. državna dekljiška ljudska šola v Mariboru; Moška vадnica državnega učiteljišča; Državna I. deška šola; IV. državna deška osnovna šola; Državna ljudska šola v Brezju; Državna ljudska šola v Križu nad Mariborom; Državna ljudska šola v Kamnici; Državna ljudska šola v Limbušu; Državna osnovna ljudska šola Maribor–Pekre; Državna ljudska šola Maribor–Pobrežje; Državna ljudska šola v Sv. Miklavžu na Dravskem polju.

24 SŠM, Dokumentacijska zbirka, Mapa šole Državna ljudska šola v Krčevini.

25 SŠM, Dokumentacijska zbirka, Mapa šole Državna III. dekljiška ljudska šola v Mariboru.

26 SŠM, Dokumentacijska zbirka, Mapa šole Zasebna dekljiška ljudska šola pri Sv. Petru Malečnik.

fašizmu – svoboda narodu!» ali z njegovo različico, pri nekaterih poročilih se ta pozdrav pojavi celo večkrat,²⁷ nekatera pa se zaključijo tudi brez pozdrava.²⁸

Pozdravu po navadi sledita žig šole in lastnoročni podpis avtorja. Največkrat je avtor besedila šolski upravnik ali upravnica,²⁹ le v primerih OŠ Tone Tomšič in OŠ II. je avtor besedila okrajni šolski nadzornik.³⁰ Na začetkih poročil so ročno zapisane s črno ali rdečo barvo številke, ki so označevale zaporedno številko dokumenta, dodeljeno na temelju tematike in prejetja.³¹ Popravki besedil so pogosto popravljeni ročno, zato v poročilih

-
- 27 SŠM, Dokumentacijska zbirka, Mapa šole I. državna dekleška ljudska šola v Mariboru; Državna ljudska šola v Križu nad Mariborom; Zasebna dekleška ljudska šola pri Sv. Petru Malečnik; Državna osnovna ljudska šola Maribor–Pekre; Državna osnovna ljudska šola v Radvanju.
- 28 SŠM, Dokumentacijska zbirka, Mapa šole Moška vadbica državnega učiteljskega; Državna ljudska šola v Brezju; Državna ljudska šola v Krčevini; Državna II. deška ljudska šola; Državna III. dekleška ljudska šola v Mariboru, Državna III. dekleška ljudska šola v Mariboru.
- 29 SŠM, Dokumentacijska zbirka, Mapa šole I. državna dekleška ljudska šola v Mariboru; Moška vadbica državnega učiteljskega; Državna ljudska šola v Krčevini; Državna III. deška ljudska šola; Državna II. dekleška šola; V. državna deška osnovna šola; Državna IV. dekleška ljudska šola; Državna II. deška ljudska šola; Državna ljudska šola v Brezju; Državna ljudska šola v Križu nad Mariborom; Državna ljudska šola v Kamnici; Državna ljudska šola v Limbušu; Zasebna dekleška ljudska šola pri Sv. Petru Malečnik; Državna osnovna ljudska šola Maribor–Pekre; Državna ljudska šola Maribor–Pobrežje; Državna osnovna ljudska šola v Radvanju; Državna osnovna ljudska šola v Razvanju; Državna ljudska šola v Sv. Miklavžu na Dravskem polju.
- 30 SŠM, Dokumentacijska zbirka, Mapa šole Državna III. dekleška ljudska šola v Mariboru; Državna I. deška šola.
- 31 SŠM, Dokumentacijska zbirka, Mapa šole I. državna dekleška ljudska šola v Mariboru; Moška vadbica državnega učiteljskega; Državna ljudska šola v Krčevini; Državna III. deška ljudska šola; Državna II. dekleška šola; IV. državna deška osnovna šola; Državna IV. dekleška ljudska šola; Državna II. deška ljudska šola; Državna ljudska šola v Brezju; Državna ljudska šola v Križu nad Mariborom; Državna ljudska šola v Kamnici; Državna ljudska šola v Limbušu; Zasebna dekleška ljudska šola pri Sv. Petru Malečnik; Državna osnovna ljudska šola Maribor–Pekre; Državna ljudska šola Maribor–Pobrežje; Državna osnovna ljudska šola v Radvanju; Državna osnovna ljudska šola v Razvanju; Državna ljudska šola v Sv. Miklavžu na Dravskem polju; Državna III. dekleška ljudska šola v Mariboru; Državna I. deška šola.

najdemo prečrtano besedilo, vstavljene popravke, podčrtovanje besedila in dopisovanje strešic na šumnike.³²

Spremni dopisi

Osem poročil ne vključuje posebnega spremnega dopisa, temveč vsebujejo elemente dopisa na začetku poročila;³³ pri sedmih poročilih se pojavi poseben dopis;³⁴ pet poročil pa ne vključuje nobenega dopisa.³⁵ Dopisi, ki so integrirani v poročila, zajemajo podatke pošiljatelja – najpogosteje je žig šole v levem zgornjem kotu na prvi strani poročila, skupaj z identifikacijsko številko šole. Zadeva pisanja je »Podatki o dogodkih na šolah za časa domovinske vojne za Slovenski šolski muzej«. Kot prejemnik je naveden Slovenski šolski muzej.³⁶

Poročila s posebnim dopisom v levem zgornjem kotu vsebujejo podatke pošiljatelja – najpogosteje je žig šole v levem zgornjem kotu na prvi strani poročila skupaj z identifikacijsko številko šole. Za tem sledi zadeva pisanja, na desni strani oz. na sredini je naveden prejemnik Slovenski šolski muzej – oddelek za osnovne šole. Štirje posebni dopisi vsebujejo pozdrav

-
- 32 SŠM, Dokumentacijska zbirka, Mapa šole I. državna dekliška ljudska šola v Mariboru; Moška vadnica državnega učiteljskega; Državna ljudska šola v Krčevini; Državna III. dekliška ljudska šola v Mariboru; Državna III. deška ljudska šola; Državna I. deška šola; IV. državna deška osnovna šola; Državna ljudska šola v Kamnici; Zasebna dekliška ljudska šola pri Sv. Petru Malečnik.
- 33 SŠM, Dokumentacijska zbirka, Mapa šole I. državna dekliška ljudska šola v Mariboru; IV. državna deška osnovna šola; Državna ljudska šola v Limbušu; Državna ljudska šola v Sv. Miklavžu na Dravskem polju.
- 34 SŠM, Dokumentacijska zbirka, Mapa šole Državna III. dekliška ljudska šola v Mariboru; Državna I. deška šola; Državna ljudska šola v Križu nad Mariborom; Državna osnovna ljudska šola Maribor-Pekre; Državna osnovna ljudska šola v Radvanju; Državna III. deška ljudska šola; Državna IV. dekliška ljudska šola.
- 35 SŠM, Dokumentacijska zbirka, Mapa šole Državna IV. dekliška ljudska šola; Zasebna dekliška ljudska šola pri Sv. Petru Malečnik; Državna III. deška ljudska šola; Državna II. dekliška šola; Državna II. deška ljudska šola; Državna osnovna ljudska šola v Radvanju; Državna osnovna ljudska šola v Razvanju.
- 36 SŠM, Dokumentacijska zbirka, Mapa šole I. državna dekliška ljudska šola v Mariboru; Državna III. dekliška ljudska šola v Mariboru; Državna III. deška ljudska šola; Državna I. deška šola; IV. državna deška osnovna šola; Državna IV. dekliška ljudska šola; Državna ljudska šola v Brezju; Državna ljudska šola v Križu nad Mariborom; Državna ljudska šola v Limbušu; Državna osnovna ljudska šola v Radvanju; Državna ljudska šola v Sv. Miklavžu na Dravskem polju.

»Smrt fašizmu – svoboda narodu!« dva dopisa pa sta brez pozdrava. Sledi navedba prilog oz. vsebin, ki jo pošiljatelj pošilja. Na koncu dopisa sta žig in lastnoročen podpis pošiljatelja.³⁷

ČAS NASTANKA POROČIL IN PREJEMA V ŠOLSKI MUZEJ

Poročila, ki so označena z datumom nastanka, so nastala v obdobju od 14. februarja 1946³⁸ do 2. julija 1947.³⁹ Datum nastanka ne vsebuje štirih poročil.⁴⁰ Prvo poročilo iz tega okoliša je Slovenski šolski muzej prejel 30. julija 1946,⁴¹ zadnje poročilo, pa je prejel 28. julija 1947.⁴²

VSEBINSKA ANALIZA ŠOLSKIH POROČIL

Analiza je nastala na temelju analize 20. šolskih poročil.

Šolski okoliši 1941–1945

Večina poročil za obdobje pred okupacijo ne vključuje podatkov o dogajanju v šolskem okolišu.

Dogajanje v šolskih okoliših med vojno je bilo različno, saj je bilo odvisno predvsem od njihove lokacije, sestave prebivalstva pred vojno, odnosa prebivalcev do OF in do Nemcev. Nekateri okoliši so bili naklonjeni Nemcem, drugi OF. Okoliši v centru mesta so bili pogosteje bombardirani

37 SŠM, Dokumentacijska zbirka, Mapa šole Državna III. dekliška ljudska šola v Mariboru; Državna I. deška šola; Državna ljudska šola v Križu nad Mariborom; Državna osnovna ljudska šola Maribor–Pekre; Državna osnovna ljudska šola v Radvanju.

38 SŠM, Dokumentacijska zbirka, Mapa šole Zasebna dekliška ljudska šola pri Sv. Petru Malečnik.

39 SŠM, Dokumentacijska zbirka, Mapa šole Moška vadbica državnega učiteljišča.

40 SŠM, Dokumentacijska zbirka, Mapa šole Državna IV. dekliška ljudska šola; Državna II. deška ljudska šola; Državna ljudska šola Maribor–Pobrežje; Državna osnovna ljudska šola v Radvanju.

41 SŠM, Dokumentacijska zbirka, Mapa šole Državna ljudska šola v Sv. Miklavžu na Dravskem polju.

42 SŠM, Dokumentacijska zbirka, Mapa šole Državna osnovna ljudska šola v Radvanju.

in uničeni zaradi svoje lege. Posledično je prebivalstvo v teh okoliših zelo trpelo. Mnogo ljudi iz teh okolišev je bilo preseljenih ali poslanih na prisilno delo, njihovo imetje je bilo zaplenjeno.⁴³ V večino šolskih okolišev so bile med vojno od okupatorja naseljene nemške družine. Okupator pa je vršil nadzor nad slovenskim prebivalstvom.⁴⁴

V okoliših se je že pred okupacijo in kasneje, tudi med okupacijo, pospešilo delovanje Kulturbunda tako, da so iz Maribora začeli odstranjevati slovenske napise in prepovedali slovenski jezik.⁴⁵ Prebivalci so v nekaterih okoliših živeli v slogi z Nemci in z njimi tudi »*kšeftarili*«. ⁴⁶ V takšnih okoliših so člani KB z navdušenjem sprejeli prihod nemške vojske.⁴⁷ V šolskem okolišu v Razvanju so bili Nemcem naklonjeni, saj so tam živele stare nemške družine. »Člani teh družin so med vojno postali Hitlerjanci in ozki sodelavci Gestapa ter postavili steber nemškutarstva v tem kraju.«⁴⁸ Okupator je skušal prebivalstvo ponemčiti s kino predstavami, predavanji in mladinskimi ter drugimi organizacijami in knjižnicami.⁴⁹ Za prebivalstvo so organizirali nemške jezikovne tečaje. Delili so letake za pristop k Heimatbundu, Hitlerjugendu, »*Bund Deutscher Maedel(BDM)*«⁵⁰, Nationalsozialistische

43 SŠM, Dokumentacijska zbirka, Mapa šole I. državna dekleška ljudska šola v Mariboru; Državna ljudska šola v Krčevini; Državna III. dekleška ljudska šola v Mariboru; Državna III. deška ljudska šola; Državna II. dekleška šola; Državna I. deška šola; Državna IV. dekleška ljudska šola; Državna II. deška ljudska šola.

44 SŠM, Dokumentacijska zbirka, Mapa šole Državna osnovna ljudska šola Maribor–Pekre.

45 SŠM, Dokumentacijska zbirka, Mapa šole Državna ljudska šola v Krčevini; Državna II. dekleška šola.

46 SŠM, Dokumentacijska zbirka, Mapa šole Državna ljudska šola v Brezju.

47 SŠM, Dokumentacijska zbirka, Mapa šole Državna IV. dekleška ljudska šola.

48 SŠM, Dokumentacijska zbirka, Mapa šole Državna osnovna ljudska šola v Razvanju.

49 SŠM, Dokumentacijska zbirka, Mapa šole I. državna dekleška ljudska šola v Mariboru.

50 V originalnem zapisu gre za napako zapisa **Bund Deutscher Mädels (BDM)** v originalu. Narobe je napisana tudi slovnično, saj bi tudi Deutscher moralo biti zapisano z veliko začetnico. Vir: SŠM, Dokumentacijska zbirka, Mapa šole Moška vadnica državnega učiteljskega.

volkswohlfahrt (NSV), Mutter und Kind, Pinf in Kraft durch Freunde.⁵¹ Otroke zavednih Slovencev so predali borzi dela, nadaljnje šolanje pa so jim prepovedali.⁵² V nekaterih okoliših so potekala streljanja talcev, kasneje pa so bili prebivalci teh okolišev prisiljeni kopati protitankovske jarke in graditi bunkerje.⁵³ V šolskih okoliših izven centra mesta so otroci med okupacijo morali pobirati krompir in sadje. Domači izdajalci so tožarili Slovence.⁵⁴

Slovensko prebivalstvo je v mnogih okoliših simpatiziralo ali celo sodelovalo z OF.⁵⁵ Pogosto so prebivalci okolišev izven centra mesta šli v partizane. Prebivalci okolišev so se pogosto udeleževali v OF, v pregnanstvu in doma pa so delovali kot »terenci« in simpatizerji.⁵⁶ V nekaterih okoliših so Nemci in Nemškutarji proti koncu vojne spremenili svoje razmišljanje in podprli slovenski narod, predvsem potem, ko je bilo že znano, da bo nemški narod poražen in potem, ko so bili soočeni z zločini nemškega naroda nad Slovenci.⁵⁷ V okoliših, kjer so bili dolgo naklonjeni Nemcem in kjer so

51 SŠM, Dokumentacijska zbirka, Mapa šole Moška vadnica državnega učiteljskega; Državna III. deška ljudska šola; Državna II. deškiška šola; Državna I. deška šola; IV. državna deška osnovna šola; Državna IV. deškiška ljudska šola; Državna II. deška ljudska šola; Državna ljudska šola v Brezju; Državna ljudska šola v Križu nad Mariborom; Državna ljudska šola v Kamnici; Državna ljudska šola v Limbušu; Zasebna deškiška ljudska šola pri Sv. Petru Malečnik; Državna osnovna ljudska šola Maribor–Pekre; Državna ljudska šola Maribor–Pobrežje; Državna osnovna ljudska šola v Razvanju; Državna osnovna ljudska šola v Radvanju; Državna ljudska šola v Sv. Miklavžu na Dravskem polju.

52 SŠM, Dokumentacijska zbirka, Mapa šole Državna III. deškiška ljudska šola v Mariboru.

53 SŠM, Dokumentacijska zbirka, Mapa šole Državna III. deškiška ljudska šola v Mariboru; Državna I. deška šola; Državna IV. deškiška ljudska šola; Državna ljudska šola v Kamnici; Državna osnovna ljudska šola v Radvanju; Državna ljudska šola v Sv. Miklavžu na Dravskem polju.

54 SŠM, Dokumentacijska zbirka, Mapa šole Državna ljudska šola Maribor–Pobrežje.

55 SŠM, Dokumentacijska zbirka, Mapa šole I. državna deškiška ljudska šola v Mariboru; Državna IV. deškiška ljudska šola.

56 SŠM, Dokumentacijska zbirka, Mapa šole Državna III. deška ljudska šola; Državna ljudska šola v Brezju; Državna ljudska šola v Križu nad Mariborom; Državna ljudska šola v Limbušu; Državna ljudska šola v Kamnici; Državna osnovna ljudska šola Maribor–Pekre; Državna ljudska šola Maribor–Pobrežje; Državna osnovna ljudska šola v Radvanju; Državna osnovna ljudska šola v Razvanju.

57 SŠM, Dokumentacijska zbirka, Mapa šole Državna III. deškiška ljudska šola v Mariboru; IV. državna deška osnovna šola.

se med vojno znašle druge vojaške skupine – četniki v metavskih gozdovih pri Sv. Petru, se je partizansko gibanje začelo oblikovati komaj leta 1944.⁵⁸

Za večino šol za dogajanje po vojni v njihovih okoliših nimamo podatkov. Nemci in njihovi podporniki so pred osvoboditvijo zbežali v rajh in s seboj odnesli in odpeljali vse, kar je bilo mogoče. V tem času so potekali zadnji boji z oddelki SS v Tomšičevem drevoredu. 9. maja 1945 je v Maribor prispela bolgarska vojska in prvi partizani, slovenski prebivalci pa so jih pričakali na Glavnem trgu.⁵⁹

Fizično in materialno stanje šolskih zgradb

Pouk je pred začetkom vojne potekal v šolskih stavbah ali pa je bil organiziran v drugih objektih. Pred vojno so bile šolske stavbe večinoma v najboljšem stanju – vzdrževane in čiste. Nekatere šole so imele v šolskih poslopijih stanovanje za šolskega upravitelja in stanovanja za učitelje.⁶⁰ Šole v okolici Maribora so pogosto imele poleg šolskega poslopja tudi hlev, šolski vrt, sadovnjak in vinograd.⁶¹

V večini primerov so med okupacijo šolska poslopja še vedno uporabljali v izobraževalne namene. Nekaj jih je okupator uporabil v različne namene, npr. za poslovne prostore preskrbovalnega urada,⁶² okupacijski vojski za nastanitev,⁶³ kot protiletalska opazovalnica,⁶⁴ za nemško osnovno šolo in pomožno šolo za nemške tečaje, internat za nemška dekleta,⁶⁵ za prostore

58 SŠM, Dokumentacijska zbirka, Mapa šole Državna osnovna ljudska šola v Razvanju, Zasebna dekleška ljudska šola pri Sv. Petru Malečnik.

59 SŠM, Dokumentacijska zbirka, Mapa šole Državna ljudska šola v Krčevini.

60 SŠM, Dokumentacijska zbirka, Mapa šole Državna ljudska šola v Krčevini; Državna II. dekleška šola; Državna ljudska šola v Sv. Miklavžu na Dravskem polju.

61 SŠM, Dokumentacijska zbirka, Mapa šole Državna ljudska šola v Brezju; Državna osnovna ljudska šola v Razvanju.

62 SŠM, Dokumentacijska zbirka, Mapa šole I. državna dekleška ljudska šola v Mariboru.

63 SŠM, Dokumentacijska zbirka, Mapa šole Državna ljudska šola v Krčevini.

64 SŠM, Dokumentacijska zbirka, Mapa šole Državna III. dekleška ljudska šola v Mariboru.

65 SŠM, Dokumentacijska zbirka, Mapa šole Državna III. deška ljudska šola.

nemške policije,⁶⁶ služila je SS,⁶⁷ bolnišnica za nalezljive bolezni⁶⁸ in za nemški Rdeči križ.⁶⁹

Šolska poslopja so bila deloma poškodovana ob bombardiranju Maribora med letoma 1944 in 1945, tako da so bili deli šol popolnoma uničeni in neuporabni za pouk.⁷⁰ Nekaj šolskih stavb je med vojno ostalo celih z manjšimi poškodbami.⁷¹ Poslopje OŠ Sv. Križ nad Mariborom so avgusta 1944 partizani požgali, ker se je v stavbo nameravala naseliti nemška vojska.⁷² Okupator je nekatere šole popravljal, jim zagotovil električno napeljavo in vodovod, ter jih preurejal za lastne potrebe.⁷³ Določena poslopja je tudi uničeval, na primer OŠ Sv. Miklavža na Dravskem polju, kjer so oddelki SS februarja 1945 zanetili požar in uničili nekaj prostorov.⁷⁴ Notranji inventar je bil na nekaterih šolah popolnoma uničen ali odpeljan drugam, npr. na Koroško ali na druge šole v Mariboru.⁷⁵ Zaradi potreb po prostoru je okupator med vojno veliko šol preselil v druga poslopja ali pa jih je združil z drugimi šolami. Več šol je bilo tako premaknjenih v poslopja Osnovne šole Krčevina.⁷⁶

66 SŠM, Dokumentacijska zbirka, Mapa šole Državna I. deška šola; Državna II. deška ljudska šola.

67 SŠM, Dokumentacijska zbirka, Mapa šole Državna ljudska šola v Limbušu; Državna ljudska šola v Sv. Miklavžu na Dravskem polju.

68 SŠM, Dokumentacijska zbirka, Mapa šole Državna ljudska šola v Kamnici.

69 SŠM, Dokumentacijska zbirka, Mapa šole Državna osnovna ljudska šola v Radvanju.

70 SŠM, Dokumentacijska zbirka, Mapa šole Državna ljudska šola v Krčevini; Državna III. deška ljudska šola.

71 SŠM, Dokumentacijska zbirka, Mapa šole Državna ljudska šola v Brezju; Državna osnovna ljudska šola Maribor–Pekre; Državna ljudska šola Maribor–Pobrezje; Državna osnovna ljudska šola v Razvanju.

72 SŠM, Dokumentacijska zbirka, Mapa šole Državna ljudska šola v Križu nad Mariborom.

73 SŠM, Dokumentacijska zbirka, Mapa šole Državna ljudska šola v Limbušu.

74 SŠM, Dokumentacijska zbirka, Mapa šole Državna ljudska šola v Sv. Miklavžu na Dravskem polju.

75 SŠM, Dokumentacijska zbirka, Mapa šole Državna II. deška ljudska šola, Državna I. deška šola; I. državna dekleška ljudska šola v Mariboru; Državna III. dekleška ljudska

76 SŠM, Dokumentacijska zbirka, Mapa šole Državna ljudska šola v Krčevini.

Nekaj šolskih poslopij je bilo deloma porušenih ali poškodovanih in se jih je leta 1945 po koncu vojne začelo obnavljati.⁷⁷ Zaradi potreb po prostoru so po vojni združevali več šol v skupne šole.⁷⁸ Šole, v katerih je prebivala okupatorjeva vojska, so ostale izropane in umazane, v njih so ostali ostanki streliva.⁷⁹ Po vojni je na šolah pogosto primanjkovalo učilnic, saj ni bilo dovolj notranje opreme za opremljanje večjega števila učilnic ali pa so bili določeni prostori po vojni še neuporabni.⁸⁰

Fizično in materialno stanje šolskih knjižnic

Večina šol je pred okupacijo imela zelo dobro založeni knjižnici – tako za učitelje kot tudi za učence.⁸¹ Najbolje založena knjižnica za učitelje pred vojno je štela 879 knjig, za učence pa 734.⁸² Najslabše založena knjižnica za učitelje je imela samo 78 knjig.⁸³ Najslabše založena knjižnica za učence pa 76 knjig.⁸⁴

Okupator je med vojno v večini primerov knjižnice za učence in učitelje uničil. Slovenske knjige je v večini primerov zažgal, le redko jih je porazdelil po drugih šolah.⁸⁵ Slovenske knjige so v času okupacije zamenjale nemške

77 SŠM, Dokumentacijska zbirka, Mapa šole Državna IV. dekliška ljudska šola; Državna II. deška ljudska šola; Državna ljudska šola v Križu nad Mariborom; Zasebna dekliška ljudska šola pri Sv. Petru Malečnik; Državna ljudska šola Maribor–Pobrežje.

78 SŠM, Dokumentacijska zbirka, Mapa šole Državna ljudska šola v Krčevini; Državna III. dekliška ljudska šola v Mariboru.

79 SŠM, Dokumentacijska zbirka, Mapa šole Državna I. deška šola.

80 SŠM, Dokumentacijska zbirka, Mapa šole I. državna dekliška ljudska šola v Mariboru.

81 SŠM, Dokumentacijska zbirka, Mapa šole Državna ljudska šola v Krčevini; Državna III. dekliška ljudska šola v Mariboru; Državna ljudska šola v Kamnici.

82 SŠM, Dokumentacijska zbirka, Mapa šole Državna II. dekliška šola.

83 SŠM, Dokumentacijska zbirka, Mapa šole Državna osnovna ljudska šola v Razvanju.

84 SŠM, Dokumentacijska zbirka, Mapa šole Državna osnovna ljudska šola Maribor–Pekre.

85 SŠM, Dokumentacijska zbirka, Mapa šole I. državna dekliška ljudska šola v Mariboru.

nacistične čitanke in knjige, na voljo jih je bilo dovolj za vse učence.⁸⁶ Na desetih šolah je okupator ustanovil svoje knjižnice za učence in učitelje.⁸⁷

Po vojni na šolah ni ostalo veliko knjig. Zaradi pomanjkanja knjig, brošur, učil in čitank so jih nadomeščali z naročanjem mladinskih listov, kot sta *Ciciban* in *Pionir*.⁸⁸ Okupatorjeve knjižnice so bile namreč po vojni uničene.⁸⁹ Le v enem primeru se je del nemške učiteljske in šolarske knjižnice ohranil, in sicer na OŠ Pobrežje.⁹⁰

Fizično in materialno stanje šolskih arhivov

Več kot polovica šolskih poročil ne vsebuje informacij o stanju in dogajanju z arhivom.⁹¹ Večina poročil, ki zajemajo podatke o arhivu, poroča, da je večino arhivov okupator med vojno uničil ali sežgal, tako da so se izjemoma ohranile nekatere kronike, tednice in razrednice.⁹² V primeru II. državne dekliške šole se je ohranil največji del arhiva, in sicer celotna šolska kronika, matični listi, razglednice in katalogi.⁹³ Na osnovnih šolah Brezje in Razvanje se je v arhivu ohranil material iz obdobja okupacije, in sicer pro-

86 SŠM, Dokumentacijska zbirka, Mapa šole Državna III. deška ljudska šola; Državna II. dekliška šola.

87 SŠM, Dokumentacijska zbirka, Mapa šole IV. državna deška osnovna šola; Državna ljudska šola v Kamnici; Državna ljudska šola v Križu nad Mariborom; Državna osnovna ljudska šola v Radvanju, Državna ljudska šola v Brezju; Državna ljudska šola v Limbušu; Zasebna dekliška ljudska šola pri Sv. Petru Malečnik; Državna osnovna ljudska šola Maribor-Pekre; Državna osnovna ljudska šola Maribor-Pobrežje; Državna osnovna ljudska šola v Razvanju; Državna ljudska šola v Sv. Miklavžu na Dravskem polju.

88 SŠM, Dokumentacijska zbirka, Mapa šole Državna III. dekliška ljudska šola v Mariboru; Državna I. deška šola; Državna II. deška ljudska šola.

89 SŠM, Dokumentacijska zbirka, Mapa šole Državna ljudska šola v Limbušu.

90 SŠM, Dokumentacijska zbirka, Mapa šole , Državna ljudska šola Maribor-Pobrežje.

91 SŠM, Dokumentacijska zbirka, Mapa šole Moška vadnica državnega učiteljišča; IV. državna deška osnovna šola; Državna ljudska šola v Križu nad Mariborom; Državna ljudska šola v Kamnici; Državna ljudska šola v Limbušu; Zasebna dekliška ljudska šola pri Sv. Petru Malečnik; Državna osnovna ljudska šola Maribor-Pekre; Državna ljudska šola Maribor-Pobrežje; Državna osnovna ljudska šola v Radvanju, Državna ljudska šola v Sv. Miklavžu na Dravskem polju.

92 SŠM, Dokumentacijska zbirka, Mapa šole I. državna dekliška ljudska šola v Mariboru; Državna ljudska šola v Krčevini.

93 SŠM, Dokumentacijska zbirka, Mapa šole Državna II. dekliška šola.

pagandni material in seznam nemških knjig, ki so se uporabljale pri pouku v času okupacije.⁹⁴

Učiteljski kader 1941–1945

Šolska poročila zajemajo razmeroma veliko podatkov o položaju učiteljskega kadra pred, med in po okupaciji. Podatki zajemajo številčnost učiteljskega kadra, sestavo po imenih in priimkih ter spolu.

Največ šol pred okupacijo je imelo pet, šest ali sedem učiteljev in učiteljic.⁹⁵ Na nobeni izmed obravnavanih šol pred vojno ni bilo manj od treh in več kot 13 učiteljev. Med učiteljskim kadrom na šolah pred okupacijo po spolu prevladujejo ženske, ki so bolje zastopane na kar 11 šolah.⁹⁶ V 12 poročilih učitelji pred okupacijo niso poimenovani z imenom in priimkom, poimenovani so v osmih poročilih. Nekaj poročil zajema podatke o zakonskem stanu, s katerih lahko ugotovimo, da so na nekaterih šolah poučevali zakonski pari.⁹⁷ Zaradi pomanjkanja učiteljskega kadra so pred okupacijo na šolah pogosto učili tudi šolski upravitelji.⁹⁸

S prihodom okupatorja noben izmed jugoslovanskih učiteljev ni ostal na svojem delovnem mestu. Nekateri izmed njih so se odločili za pobeg v Ljubljano, ker so menili, da so tam ukrepi italijanskega okupatorja milejši

94 SŠM, Dokumentacijska zbirka, Mapa šole Državna ljudska šola v Brezju; Državna osnovna ljudska šola v Razvanju.

95 SŠM, Dokumentacijska zbirka, Mapa šole I. državna dekliška ljudska šola v Mariboru; Državna III. dekliška ljudska šola v Mariboru; IV. državna deška osnovna šola; Državna IV. dekliška ljudska šola; Državna II. deška ljudska šola; Državna ljudska šola v Brezju; Državna ljudska šola v Limbušu; Državna osnovna ljudska šola Maribor–Pekre; Državna osnovna ljudska šola v Radvanju.

96 SŠM, Dokumentacijska zbirka, Mapa šole Moška vadbica državnega učiteljišča; IV. državna deška osnovna šola; Državna II. deška ljudska šola; Državna ljudska šola v Brezju; Državna ljudska šola v Križu nad Mariborom; Državna osnovna ljudska šola v Razvanju.

97 SŠM, Dokumentacijska zbirka, Mapa šole Državna ljudska šola v Krčevini; Državna ljudska šola v Limbušu; Državna osnovna ljudska šola Maribor–Pekre; Državna osnovna ljudska šola v Radvanju.

98 SŠM, Dokumentacijska zbirka, Mapa šole Državna III. dekliška ljudska šola v Mariboru; Državna ljudska šola v Križu nad Mariborom.

kot v Mariboru, ki je bil pod nemško oblastjo.⁹⁹ V Ljubljani so ustanovili odbor učiteljev beguncev s Štajerske, Gorenjske in Prekmurja, pomagali so skrbeti za materialno pomoč učiteljem in jih povezati z Osvobodilno fronto, mnogi so postali člani Komunistične partije.¹⁰⁰

Največ učiteljev je bilo izgnanih v Srbijo in tudi v Bosno, NDH in Nemčijo, pri čemer jim je okupator odvzel vse imetje.¹⁰¹ Nekaj jugoslovanskih učiteljev je med vojno ostalo v Mariboru, kjer so za okupatorja opravljali različna uradniška dela ali pa so zgolj ostali in niso nikjer službovali.¹⁰² Nekateri so bili zaprti, poslani v taborišča, prestavljeni na druge šole ali poslani na delo v Avstrijo.¹⁰³ Nekateri učitelji so se odločili za kolaboracijo in so posledično vstopili v službo okupatorja, drugi okupatorja niso dočakali, ker so bili mobilizirani v jugoslovansko vojsko.¹⁰⁴

Na mesta jugoslovanskih učiteljev je okupator zaposlil svoje učitelje, saj je v šolstvu videl temelj za ponemčevanje.¹⁰⁵ Točnega podatka o številu nemških učiteljev na posameznih šolah nimamo, saj so učitelji na združenih

99 SŠM, Dokumentacijska zbirka, Mapa šole I. državna dekliška ljudska šola v Mariboru; Državna ljudska šola v Krčevini; Državna III. deška ljudska šola; Državna II. dekliška šola; Državna I. deška šola; IV. državna deška osnovna šola; Državna IV. dekliška ljudska šola; Državna II. deška ljudska šola; Državna ljudska šola v Brezju; Državna ljudska šola v Kamnici; Državna osnovna ljudska šola Maribor–Pekre.

100 Ostrovška, *Kljub vsemu odpor* 1, 39.

101 SŠM, Dokumentacijska zbirka, Mapa šole I. državna dekliška ljudska šola v Mariboru; Državna ljudska šola v Krčevini; Državna III. dekliška ljudska šola v Mariboru; Državna III. deška ljudska šola; Državna II. dekliška šola; Državna I. deška šola; IV. državna deška osnovna šola; Državna II. deška ljudska šola; Državna ljudska šola v Brezju; Državna ljudska šola v Križu nad Mariborom; Državna ljudska šola v Kamnici; Državna ljudska šola v Limbušu; Državna osnovna ljudska šola Maribor–Pekre; Državna ljudska šola Maribor–Pobrežje; Državna osnovna ljudska šola v Razvanju; Državna ljudska šola v Sv. Miklavžu na Dravskem polju.

102 SŠM, Dokumentacijska zbirka, Mapa šole Državna ljudska šola v Krčevini.

103 SŠM, Dokumentacijska zbirka, Mapa šole OŠ I. državna dekliška ljudska šola v Mariboru, Državna ljudska šola v Krčevini.

104 SŠM, Dokumentacijska zbirka, Mapa šole Državna I. deška šola, Državna ljudska šola v Limbušu; Državna osnovna ljudska šola v Razvanju.

105 SŠM, Dokumentacijska zbirka, Mapa šole I. državna dekliška ljudska šola v Mariboru; Moška vadnica državnega učiteljišča; Državna ljudska šola v Krčevini; Državna III. deška ljudska šola; Državna ljudska šola v Kamnici; Zasebna dekliška ljudska šola pri Sv. Petru Malečnik.

šolah poučevali učence z različnih osnovnih šol in ker so se okupatorjevi učitelji pogosto menjavali, kar pomeni, da vsi navedeni okupatorjevi učitelji v poročilih niso poučevali hkrati. Med učiteljskim kadrom na šolah med okupacijo po spolu prevladujejo ženske, ki so bolj zastopane na kar 12 šolah.¹⁰⁶ V nekaj poročilih je navedeno, da so prvi učitelji, ki jih je okupator nastavil, znali slovensko ali vsaj razumeli jezik, včasih pa so celo pojasnjevali besede in dovolili šepetanje v slovenščini med poukom, zato so jih pogosto hitro prestavili.¹⁰⁷

Tako kot učitelji so se med vojno pogosto menjavali tudi upravitelji. Za vse šole upravitelji med vojno niso znani, znano pa je, da nekatere šole med okupacijo niso imele posebnega vodstva ali pa so upravno spadale pod uprave druge šole.¹⁰⁸

Učitelji so v šole vpeljali pouk v nemščini, ki je bila obvezna za rabo pri pouku. Učence so poučevali o politični tematiki, poveljevali so germansko in poniževali slovansko raso. Zaničevali so vse, kar je bilo povezano z osvobodilno fronto. Pripadnike OF in partizanov so označevali za bandite.¹⁰⁹ Pri pouku pa so predvsem poudarjali petje, telovadbo in zgodovino, ki je bila osredotočena na nemški narod.¹¹⁰ Do slovenskih učencev so imeli grob in surov odnos tako, da so bili učenci kregani, psovani, tepeni, brcani ali oklofutani kadarkoli so uporabili slovenske besede. Otroke so med alarmi zaklepali v učilnice ali v klet, da niso mogli pobegniti ali pa so tam bili zaprti za celo noč. Otroke so spodbujali k ovajanju in izdajanju sošolcev glede

106 SŠM, Dokumentacijska zbirka, Mapa šole Moška vadnica državnega učiteljišča; Državna III. deklška ljudska šola v Mariboru; IV. državna deška osnovna šola.

107 SŠM, Dokumentacijska zbirka, Mapa šole I. državna deklška ljudska šola v Mariboru; Državna ljudska šola v Kamnici; Zasebna deklška ljudska šola pri Sv. Petru Malečnik; Državna osnovna ljudska šola v Radvanju.

108 SŠM, Dokumentacijska zbirka, Mapa šole Državna I. deška šola; Državna II. deška ljudska šola.

109 SŠM, Dokumentacijska zbirka, Mapa šole Državna II. deklška šola; Državna ljudska šola v Krčevini; Državna I. deška šola; Državna II. deška ljudska šola; Državna ljudska šola v Križu nad Mariborom; Državna ljudska šola v Kamnici; Državna ljudska šola v Limbušu; Državna osnovna ljudska šola v Radvanju; Državna osnovna ljudska šola v Razvanju; Državna ljudska šola v Sv. Miklavžu na Dravskem polju.

110 SŠM, Dokumentacijska zbirka, Mapa šole Državna osnovna ljudska šola v Radvanju.

uporabe slovenščine, saj so jim grozili, da če tega ne bodo počeli, jim bodo odvzeli legitimacijo iz Heimatbunda z vsemi posledicami.¹¹¹ Nekateri učitelji so bili podkupljivi in so imeli boljši odnos do učencev, ki so jim prinašali živila.¹¹² Slovenske otroke so pogosto zapostavljali, sploh v šolah, ki so jih obiskovali tudi nemški otroci.¹¹³ Vsi okupatorjevi učitelji se niso strinjali s surovim delom z otroki, kar je vidno na OŠ Malečnik, kjer se je *»šolski upravitelj spremenil iz oblastnega v vestnega in pravičnega, ni mu bilo prav, da je moral siliti Slovence, da naj se počutijo Nemce, saj je razumel, da Nemcem prav tako kot Slovencem ne bi bilo prav, če bi Nemce Slovenci silili, da naj se počutijo Slovence.«* Na tej šoli so učitelji tudi dovolili učencem šepetanje v slovenščini in uporabo slovenščine med odmori. Na isti šoli sta bila dva tabora učiteljev, in sicer tisti, ki so dovolili uporabo slovenščine in del učiteljev, ki so popolnoma podpirali ponemčevanje in so se zavzemali za čim hitrejšo germanizacijo otrok. *»Slednji so morali večkrat popustiti in uporabiti slovenski jezik, kljub svoji nejevolji do uporabe slovenščine, saj jih otroci niso razumeli.«*¹¹⁴

Med učiteljstvom, ki je učilo pred prihodom okupatorja, je imela OF veliko podporo. Mnogi so sodelovali v OF tako neposredno kot tudi posredno, nekateri so se pridružili oboroženemu odporu kot *»terenci«* tako doma

111 SŠM, Dokumentacijska zbirka, Mapa šole I. državna dekliška ljudska šola v Mariboru; Državna ljudska šola v Krčevini; Državna III. dekliška ljudska šola v Mariboru; Državna I. deška šola; IV. državna deška osnovna šola; Državna IV. dekliška ljudska šola; Državna II. deška ljudska šola; Državna ljudska šola v Brezju; Državna ljudska šola v Križu nad Mariborom; Državna ljudska šola v Kamnici; Državna ljudska šola v Limbušu; Državna osnovna ljudska šola v Radvanju.

112 SŠM, Dokumentacijska zbirka, Mapa šole Državna I. deška šola.

113 SŠM, Dokumentacijska zbirka, Mapa šole I. državna dekliška ljudska šola v Mariboru; Moška vadnica državnega učiteljišča; Državna III. dekliška ljudska šola v Mariboru; Državna III. deška ljudska šola; Državna II. dekliška šola; Državna I. deška šola; IV. državna deška osnovna šola; Državna IV. dekliška ljudska šola; Državna ljudska šola v Brezju; Državna ljudska šola v Kamnici; Državna osnovna ljudska šola Maribor–Pekre; Državna ljudska šola Maribor–Pobrežje.

114 SŠM, Dokumentacijska zbirka, Mapa šole Zasebna dekliška ljudska šola pri Sv. Petru Malečnik.

kot tudi v pregnanstvu. Številni učitelji so delovali tudi v propagandnem odseku OF, zaradi česar so bili kasneje zaprti v taboriščih ali ubiti.¹¹⁵

Nekaj okupatorjevih učiteljev je bilo vpoklicanih v nemško vojsko in niso dočakali osvoboditve. Po osvoboditvi je večina okupatorjevih učiteljev zapustila svoja delovna mesta in Maribor, nekateri že pred tem.¹¹⁶ Večina je preživela vojno in ob umiku v Avstrijo in Nemčijo odnesla vse, kar so lahko.¹¹⁷ Redki so ostali, saj so menili, da niso storili ničesar narobe, ti so bili po vojni aretirani in odgnani s strani jugoslovanskih oblasti.¹¹⁸

Jugoslovanski učitelji, ki so med okupacijo sodelovali z okupatorjem, so bili po osvoboditvi zaprti in nato izgnani v Avstrijo.¹¹⁹ V poročilih se prav tako pojavi poseben primer, kjer se učiteljica, ki je med vojno sodelovala z okupatorjem, po vojni spreobrne in se poroči s partizanom in posledično po vojni ni bila izgnana, ampak je ostala v Mariboru in še naprej delala kot učiteljica na eni izmed osnovnih šol.¹²⁰

Večina jugoslovanskih učiteljev je preživela vojno in se po njej vrnila v Maribor. Večinoma so bili premeščeni na nove šole, le redki so ostali na

115 SŠM, Dokumentacijska zbirka, Mapa šole Moška vadnica državnega učiteljskega; Državna III. deška ljudska šola; Državna ljudska šola v Brezju; Državna ljudska šola v Križu nad Mariborom; Državna ljudska šola v Limbušu; Zasebna dekleška ljudska šola pri Sv. Petru Malečnik; Državna osnovna ljudska šola Maribor-Pekre; Državna ljudska šola Maribor-Pobrežje; Državna osnovna ljudska šola v Razvanju; Državna ljudska šola v Sv. Miklavžu na Dravskem polju

116 SŠM, Dokumentacijska zbirka, Mapa šole Državna III. deška ljudska šola; Državna II. dekleška šola; IV. državna deška osnovna šola.

117 SŠM, Dokumentacijska zbirka, Mapa šole Državna osnovna ljudska šola Maribor-Pekre.

118 SŠM, Dokumentacijska zbirka, Mapa šole Državna osnovna ljudska šola v Razvanju.

119 SŠM, Dokumentacijska zbirka, Mapa šole Državna ljudska šola v Krčevini; Državna IV. dekleška ljudska šola; Državna II. deška ljudska šola.

120 SŠM, Dokumentacijska zbirka, Mapa šole Državna ljudska šola v Brezju.

starih delovnih mestih, nekateri pa so se upokojili.¹²¹ Tisti, ki so med okupacijo ostali v Mariboru, so po osvoboditvi takoj začeli urejati šole in poučevati. Njihova naloga je bila ponovno povezati učence in jih naučiti pravilne rabe slovenščine ter odpraviti posledice okupatorjeve vzgoje na etničnem, moralnem, učnem in vzgojnem področju.¹²² Največ šol po vojni je imelo pet učiteljev in učiteljic.¹²³ Najmanj učiteljev, in sicer samo eden je bil v OŠ Gaj nad Mariborom.¹²⁴ Največ učiteljev je v tem obdobju bilo na OŠ Pobrežje, in to kar 12.¹²⁵ Po vojni so bile med učiteljskim kadrom bolj zastopane ženske, ki so prevladovala na 12. šolah.

Učenci 1941–1945

Pred okupacijo je vse obravnavane šole obiskovalo več kot 100 učencev. Najmanj 113 učencev je obiskovalo OŠ Razvanje, največ 659 učencev pa je obiskovalo OŠ Pobrežje.

Podatkov o številu učencev med okupacijo v poročilih skoraj ni. Mogoče je sklepati, da poročila podatkov o številu razredov in številu učencev ne vključujejo, saj so bili ti pogosto premeščeni na druge šole in je bilo težko voditi evidenco za število učencev, saj se je to število stalno spreminjalo.

Družine so iz strahu pred izselitvijo že prej pobegnile v Ljubljano.¹²⁶ Okupator je v mnogih šolskih okoliših izseljeval učence skupaj z njihovimi

121 SŠM, Dokumentacijska zbirka, Mapa šole I. državna dekliška ljudska šola v Mariboru; Moška vadnica državnega učiteljišča; Državna ljudska šola v Krčevini; Državna III. dekliška ljudska šola v Mariboru; Državna III. deška ljudska šola; Državna I. deška šola; IV. državna deška osnovna šola; Državna IV. dekliška ljudska šola; Državna ljudska šola v Kamnici; Državna ljudska šola v Limbušu; Državna osnovna ljudska šola Maribor–Pekre; Državna ljudska šola Maribor–Pobrežje; Državna osnovna ljudska šola v Razvanju.

122 SŠM, Dokumentacijska zbirka, Mapa šole Državna II. deška ljudska šola; Državna osnovna ljudska šola v Radvanju.

123 SŠM, Dokumentacijska zbirka, Mapa šole I. državna dekliška ljudska šola v Mariboru; Državna IV. dekliška ljudska šola; Državna ljudska šola v Brezju; Državna osnovna ljudska šola Maribor–Pekre.

124 SŠM, Dokumentacijska zbirka, Mapa šole Državna ljudska šola v Križu nad Mariborom.

125 SŠM, Dokumentacijska zbirka, Mapa šole Državna ljudska šola Maribor–Pobrežje.

126 SŠM, Dokumentacijska zbirka Moška vadnica državnega učiteljišča.

družinami, predvsem na Hrvaško in v Srbijo.¹²⁷ Večina izseljenih otrok je preživela vojno, le redki so umrli, nekaj pa jih je bilo ubitih med bombardiranjem. Nekatere otroke zavednih Slovencev je okupator predal borzi dela in jim prepovedal nadaljnje šolanje.¹²⁸ Učence je okupator označeval tudi kot manj vredne in debilne, zato jih je poslal v šole primerne za take otroke. Prav tako so prešolali otroke, ki se niso dovolj hitro naučili nemško.¹²⁹

V nekaterih šolskih okoliših so ob domačih otrocih šole obiskovali tudi nemški otroci, ki so se tja preselili z družinami, saj so njihovi starši dobili službe kot uradniki, železničarji, trgovci, poljedelci in nameščenci. Najmnožičnejše preseljevanje je bilo leta 1942, ko se je v Maribor priselila večina nemških in avstrijskih družin.¹³⁰ Največji dotok nemških otrok pa je bil leta 1943 zaradi zavezniških bombardiranj nemških mest.¹³¹ Odnos nemških otrok do slovenskih v šolah je bil zaničevalen. *»Nemški učenci so bili silno naduti, slovenske učence so zaničevali in do njih so se vedli gospodovalno. Imeli so se za superiorne v vlogi Hitlerjunge Fuhrerjev ali klas Enfuhrerjev in zaupnikov.«*¹³² Izvajali so pritisk na slovenske dečke, da morajo sodelovati pri Hitlerjugend.¹³³ Imeli so več pravic kot slovenski učenci. Delovali so tudi

127 SŠM, Dokumentacijska zbirka, Mapa šole Državna ljudska šola v Kamnici.

128 SŠM, Dokumentacijska zbirka, Mapa šole I. državna dekliška ljudska šola v Mariboru.

129 SŠM, Dokumentacijska zbirka, Mapa šole Moška vadnica državnega učiteljskega; Državna III. deška ljudska šola.

130 SŠM, Dokumentacijska zbirka, Mapa šole I. državna dekliška ljudska šola v Mariboru; Moška vadnica državnega učiteljskega; Državna III. dekliška ljudska šola v Mariboru; Državna III. deška ljudska šola; Državna II. dekliška šola; Državna I. deška šola; IV. državna deška osnovna šola; Državna IV. dekliška ljudska šola; Državna ljudska šola v Brezju; Državna ljudska šola v Kamnici; Državna osnovna ljudska šola Maribor–Pekre; Državna ljudska šola Maribor–Pobrežje.

131 SŠM, Dokumentacijska zbirka, Mapa šole Državna III. dekliška ljudska šola v Mariboru, Državna I. deška šola, Državna IV. dekliška ljudska šola; IV. državna deška osnovna šola.

132 SŠM, Dokumentacijska zbirka, Mapa šole I. državna dekliška ljudska šola v Mariboru; Moška vadnica državnega učiteljskega; IV. državna deška osnovna šola; Državna ljudska šola v Brezju; Državna osnovna ljudska šola Maribor–Pekre; Državna ljudska šola Maribor–Pobrežje; Državna osnovna ljudska šola v Radvanju.

133 SŠM, Dokumentacijska zbirka, Mapa šole Državna III. dekliška ljudska šola v Mariboru; Državna I. deška šola.

kot ovaduhi, če so se slovenski otroci pogovarjali slovensko.¹³⁴ S slovenskimi otroki se prav tako niso družili, ker se med seboj niso niti razumeli.¹³⁵

Učenci so se morali naučiti nemško med okupacijo, ker je bil nemški jezik poučevalni v vseh šolah. Najpomembnejše tematike so bile zgodovina germanske rase in nemškega naroda, telovadba in petje.¹³⁶ Pri pouku so uporabljali nemške čitanke in nacistične knjige.¹³⁷ Okupator je v šole uvedel raznarodovalne ukrepe. Učence je skušal ponemčiti s kino predstavami, predavanji, jezikovnimi tečaji, gledališkimi predstavami, knjižnicami, pri pouku so brali poročila iz vojne in poslušali propagando po radiu. Čim več otrok je želel v organizacijah Hitlerjugend, Bund Deutscher Mädel, Natzionalsozialistische volkswohlfahrt, Mutter und Kind, Kraft durch Freunde, Pinf. V sklopu organizacij so bili organizirani izleti in taborjenja, ki so v otrocih spodbudili željo po sodelovanju v takšnih organizacijah. Dečkom so dali uniforme, trobente in bobne in jih s tem pridobili na svojo stran. Tako so imeli večji vpliv na vzgojo dečkov kot deklic. Dečke so tako »posorujeneli«, da se med seboj niso znali več prijazno pogovarjati. Mlada dekleta so morala biti na družabnih večerih na voljo vojakom.¹³⁸ Redki slovenski otroci so šli naprej v srednje šole, saj je bil njihov sprejem odvisen od politične ocene.

134 SŠM, Dokumentacijska zbirka, Mapa šole Državna III. deška ljudska šola; Državna II. deklška šola.

135 SŠM, Dokumentacijska zbirka, Mapa šole Državna ljudska šola v Kamnici.

136 SŠM, Dokumentacijska zbirka, Mapa šole Državna ljudska šola v Brezju; Zasebna deklška ljudska šola pri Sv. Petru Malečnik; Državna ljudska šola Maribor–Pobrežje.

137 SŠM, Dokumentacijska zbirka, Mapa šole Državna ljudska šola v Krčevini; Državna II. deklška šola; Državna I. deška šola; Državna II. deška ljudska šola; Državna ljudska šola v Križu nad Mariborom; Državna ljudska šola v Kamnici; Državna ljudska šola v Limbušu; Državna osnovna ljudska šola v Razvanju; Državna ljudska šola v Sv. Miklavžu na Dravskem polju.

138 SŠM, Dokumentacijska zbirka, Mapa šole I. državna deklška ljudska šola v Mariboru; Moška vadnica državnega učiteljišča; Državna ljudska šola v Krčevini; Državna III. deklška ljudska šola v Mariboru; Državna III. deška ljudska šola; Državna II. deklška šola; Državna I. deška šola; IV. državna deška osnovna šola; Državna IV. deklška ljudska šola; Državna II. deška ljudska šola; Državna ljudska šola v Brezju; Državna ljudska šola v Križu nad Mariborom; Državna ljudska šola v Kamnici; Državna ljudska šola v Limbušu; Zasebna deklška ljudska šola pri Sv. Petru Malečnik; Državna osnovna ljudska šola Maribor–Pekre; Državna ljudska šola Maribor–Pobrežje; Državna osnovna ljudska šola v Radvanju; Državna osnovna ljudska šola v Razvanju; Državna ljudska šola v Sv. Miklavžu na Dravskem polju.

Obisk pouka je bil na več šolah slab in podpovprečen, saj so učenci ostajali doma, brez pravega razloga.¹³⁹ To je bil izraz odpora, ker v šoli niso smeli govoriti slovensko. Narodnozavedni starši so z zdravniškimi opravičili zavlačevali vstop otrok v šolo in tako otroke oprostil tudi od vstopa v Hitlerjugend.¹⁴⁰ Po letu 1942 se je obisk pouka še dodatno zmanjšal, saj je okupator pospešil izseljevanje, prav tako pa se je veliko otrok zaradi bombardiranja preselilo na podeželje.¹⁴¹ Le na treh šolah je bil obisk dober, ker so učitelji grozili učencem s preselitvijo, če ne bi obiskovali pouka.¹⁴² Posledica slabega obiska pouka je bil slab in nezadovoljiv učni uspeh, saj so učenci pokazali minimalno znanje, mnogi so zaostali. Učni uspeh je bil slab, ker učenci niso razumeli nemškega jezika in posledično snovi. Slabo so brali in pisali, dobri so bili le v računstvu. K slabemu uspehu je pripomoglo tudi hitro menjavanje okupatorjevih učiteljev.¹⁴³

Večina nemških in avstrijskih družin se je odselila leta 1944, ko so se začela bombardiranja Maribora in partizanske akcije, ob tem pa so se izselili tudi nemški učenci.¹⁴⁴ Večina med vojno izseljenih učencev se je po vojni vrnila. Nekaj se jih ni vrnilo, saj so v izgnanstvu in v taboriščih umrli, nekaj pa jih je bilo ubitih med bombardiranjem mesta. Učenci so bili po vojni živčno oslabei in imeli težave s koncentracijo. Bili so nedisciplinirani, neubogljivi, podivjani in "moralno pokvarjeni" in hkrati so imeli še težave z

139 SŠM, Dokumentacijska zbirka I. državna dekleška ljudska šola v Mariboru; Moška vadnica državnega učiteljskega.

140 SŠM, Dokumentacijska zbirka, Mapa šole Državna III. dekleška ljudska šola v Mariboru; Državna I. dekleška šola.

141 SŠM, Dokumentacijska zbirka Državna III. dekleška ljudska šola; Državna II. dekleška šola; Državna IV. dekleška ljudska šola.

142 SŠM, Dokumentacijska zbirka Državna ljudska šola v Brezju; Državna ljudska šola v Kamnici; Državna osnovna ljudska šola v Razvarju.

143 SŠM, Dokumentacijska zbirka, Mapa šole I. državna dekleška ljudska šola v Mariboru; Državna ljudska šola v Krčevini; IV. državna dekleška osnovna šola; Državna II. dekleška ljudska šola; Državna ljudska šola v Brezju; Državna ljudska šola v Kamnici; Zasebna dekleška ljudska šola pri Sv. Petru Malečnik; Državna osnovna ljudska šola Maribor-Pekre; Državna I. dekleška šola.

144 SŠM, Dokumentacijska zbirka, Mapa šole I. državna dekleška ljudska šola v Mariboru; Državna III. dekleška ljudska šola v Mariboru; Državna I. dekleška šola; IV. državna dekleška osnovna šola.

uporabo slovenskega jezika. Znanje je bilo pomanjkljivo na vseh področjih, ne samo pri slovenščini.¹⁴⁵

Po vojni je vse obravnavane šole obiskovalo več kot 100 učencev. Najmanj 100 učencev je obiskovalo Moško vadnico državnega učiteljskega, največ, 508 učencev pa OŠ Pobrežje.¹⁴⁶ Po vojni so šole poleg slovenskih otrok v nekaterih primerih obiskovali še Hrvati, Srbi, Nemci in bosanske sirote. Učenci so se po vojni udeleževali v pionirski organizaciji in kot podmladek Rdečega križa.¹⁴⁷

SKLEP

S pomočjo šolskih poročil je mogoče rekonstruirati dogajanje v šolskih okoliših v času od 1941–1945 v Mariboru in njegovi okolici. S pomočjo analize poročil so bile predstavljene posledice nemške okupacije na šolstvo, učence in učitelje v Mariboru in njegovi okolici. Nemški okupator je skladno s svojo raznarodovalno politiko ukinil vse slovenske šole in uvedel izključno nemške, kar je imelo velik vpliv na slovensko kulturno identiteto in izobraževanje. Analiza šolskih poročil razkriva podrobnosti o organizaciji šolstva med okupacijo. Poročila služijo kot pomemben vir za razumevanje šolstva v času pred, med in po okupaciji, ter vpliva okupacije na šolstvo.

145 SŠM, Dokumentacijska zbirka, Mapa šole I. državna dekliška ljudska šola v Mariboru; Državna ljudska šola v Krčevini; Državna III. dekliška ljudska šola v Mariboru; Državna III. deška ljudska šola; Državna II. dekliška šola; IV. državna deška osnovna šola; Državna IV. dekliška ljudska šola; Državna ljudska šola v Brezju; Državna ljudska šola v Kamnici; Državna ljudska šola v Limbušu; Zasebna dekliška ljudska šola pri Sv. Petru Malečnik; Državna osnovna ljudska šola Maribor–Pekre; Državna ljudska šola Maribor–Pobrežje; Državna osnovna ljudska šola v Radvanju; Državna osnovna ljudska šola v Razvanju; Državna ljudska šola v Sv. Miklavžu na Dravskem polju.

146 SŠM, Dokumentacijska zbirka, Mapa šole Moška vadnica državnega učiteljskega; Državna ljudska šola Maribor–Pobrežje.

147 SŠM, Dokumentacijska zbirka, Mapa šole Državna III. dekliška ljudska šola v Mariboru; Državna I. deška šola; Državna II. deška ljudska šola.

VIRI IN LITERATURA

Arhivski viri

Slovenski šolski muzej (SŠM), Dokumentacijska zbirka, Poročila o stanju šol v času okupacije 1941–1945 na Slovenskem.

SŠM, Dokumentacijska zbirka, Mapa šole I. državna dekleška ljudska šola v Mariboru, Maribor.

SŠM, Dokumentacijska zbirka, Mapa šole Moška vadnica državnega učiteljišča, Maribor.

SŠM, Dokumentacijska zbirka, Mapa šole Krčevina, Maribor.

SŠM, Dokumentacijska zbirka, Mapa šole Tone Tomšič, Maribor.

SŠM, Dokumentacijska zbirka, Mapa šole Ruška šola, Maribor.

SŠM, Dokumentacijska zbirka, Mapa šole OŠ VII., Maribor.

SŠM, Dokumentacijska zbirka, Mapa šole OŠ II. Melje, Maribor.

SŠM, Dokumentacijska zbirka, Mapa šole OŠ III., Maribor.

SŠM, Dokumentacijska zbirka, Mapa šole OŠ V., Maribor.

SŠM, Dokumentacijska zbirka, Mapa šole Splošna ljudska in meščanska šola., Maribor.

SŠM, Dokumentacijska zbirka, Mapa šole Brezje, Pobrežje.

SŠM, Dokumentacijska zbirka, Mapa šole Gaj nad Mariborom, Gaj nad Mariborom.

SŠM, Dokumentacijska zbirka, Mapa šole Kamnica, Kamnica

SŠM, Dokumentacijska zbirka, Mapa šole Limbuš, Limbuš.

SŠM, Dokumentacijska zbirka, Mapa šole Malečnik, Malečnik.

SŠM, Dokumentacijska zbirka, Mapa šole Maribor– Pekre, Pekre.

SŠM, Dokumentacijska zbirka, Mapa šole Pobrežje, Maribor.

SŠM, Dokumentacijska zbirka, Mapa šole Radvanje, Radvanje.

SŠM, Dokumentacijska zbirka, Mapa šole Razvanje, Maribor.

SŠM, Dokumentacijska zbirka, Mapa šole Sv. Miklavž na Dravskem polju, Sv. Miklavž na Dravskem polju.

Literatura

Čepič, Zdenko, Borak, Neven in Jasna Fischer. *Slovenska novejša zgodovina: od programa Zedinjena Slovenija do mednarodnega priznanja Republike Slovenije: 1848–1992*. 1. izd. Ljubljana: Mladinska knjiga, 2005.

Dolinar, France M., Gabrič, Aleš, Golec, Boris, Kosi, Miha, Nabergoj, Tomaž, Rihtaršič, Mateja. *Slovenski zgodovinski atlas*. Ljubljana: Nova revija, 2011.

Ferenc, Tone. *Nacistična raznarodovalna politika v Sloveniji 1941–1945*. Maribor: Založba Obzorja Maribor, 1968.

Ferenc, Tone. *Okupacijski sistemi med drugo svetovno vojno. 1, Razkosanje in aneksionizem*. Ljubljana: Oddelek za zgodovino Filozofske fakultete, 2006.

Ostrovška, Milica. *Kljub vsemu odpor 1*. Maribor: Založba obzorja, 1981.

Zakonjšek, Rado. *Štajerska 1941*. Ljubljana: Borec, 1980.

POVZETEK

V članku je podrobneje obravnavan položaj 20 osnovnih šol v Mariboru in njegovi okolici v obdobju nemške okupacije med letoma 1941 in 1945, pri čemer vključuje tudi obdobji pred in po okupaciji. Na podlagi šolskih poročil teh šol članek obravnava šolska poslopja, okoliše, arhive, knjižnice, ter položaj učiteljev in učencev. Poleg vsebinske analize se članek osredotoča tudi na tehnične značilnosti šolskih poročil, kot so njihova dolžina, struktura, čas nastanka, uporabljen papir, pisava, žigi in dopisi.

Avtoričina analiza šolskih poročil nam omogoča natančno rekonstrukcijo dogajanja v šolskih okoliših med okupacijo in vpliva nemške okupacije na vse vidike šolstva v Mariboru in njegovi okolici. Skozi analizo poročil so predstavljene konkretne posledice, ki jih je imela okupacija na šolski sistem, vključno s spremembami v izobraževalnem procesu, stanjem šolskih stavb, dostopnostjo učnega gradiva ter položajem učencev in učiteljev. Poročila tako služijo kot pomemben vir, ki nam omogoča vpogled v način delovanja šolstva v času pred, med in po okupaciji, ter vpliv, ki ga je imela okupacija na izobraževanje in slovensko prebivalstvo v šolskih okoliših.

Kontakti avtorjev

Bojan Balkovec, izr. prof. dr.

Oddelek za filozofijo, Filozofska fakulteta, Univerza v Ljubljani
Aškerčeva cesta 2, SI – 1000 Ljubljana, Slovenija
bojan.balkovec@ff.uni-lj.si

Žan Grm, magister profesor nemščine in magister profesor zgodovine

Gimnazija in srednja šola Rudolfa Maistra Kamnik,
Novi trg 41a, SI – 1241 Kamnik, Slovenija
zan.grm@gssrm.si

Aleksander Lorenčič, dr.

Pokrajinski muzej Ptuj – Ormož,
Prešernova ulica 37, SI – 2250 Ptuj, Slovenija
aleksander.lorencic@pmpo.si

Lana Onič, univerzitetna diplomirana zgodovinarica

Vrhov dol 1e, SI-2341. Limbuš, Slovenija
lana.onic1@gmail.com

Božo Repe, red. prof. dr.

Oddelek za zgodovino, Filozofska fakulteta, Univerza v Ljubljani
Aškerčeva cesta 2, SI – 1000 Ljubljana, Slovenija

Ivan Smiljanić, dr., asistent

Inštitut za novejšo zgodovino
Privoz 11, SI – 1000 Ljubljana, Slovenija
ivan.smiljanic@inz.si

Jernej Štimac, dipl. soc. in dipl. zgod.

Cankarjeva ulica 8, SI – 1330, Kočevje, Slovenija
jernej.stimac@gmail.com

227

